

ИСТОЧНИКИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Августин А. Исповедь блаженного Августина, епископа Гиппонского/ Аврелий Августин. – М.: ООО „Издательство АСТ”, 2003. – 448 с.
2. Августин Блаженный. О граде Божием. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 1296 с.
3. Арьес Филипп. Человек перед лицом смерти / Общ. ред. Оболенской С.В.; Предисл. Гуревича А.Я. – М.: Издательская группа Прогресс – Прогресс – Академия, 1992. – 528 с.
4. Библия.
5. Платон. Апология Сократа //Платон: Соч.: В 3-х т. – М.: Мысль, 1968.– Т.1 – С. 81-112.
6. Сартр Ж.П. Экзистенциализм – это гуманизм //Сумерки богов /Сост. и общ. ред. А.А.Яковлева. – М.: Политиздат, 1990. – С. 319-344.
7. Сенека Луцій Анней. Моральні листи до Луцілія. – К.: Основи, 1999. – 603 с.
8. Чхартишвили Г. Писатель и самоубийство. – М. : Новое литературное обозрение, 2001. – 576 с.
9. Шенкао М.А. Смерть как социокультурный феномен. – К.: Ника-Центр, Эльга; М.: Старклайт, 2003. – 320 с.

М.А.ЛЕПСЬКИЙ

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЯК КРИТЕРІЙ ФОРМУВАННЯ ОПТИМІСТИЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний розвиток України пов'язаний як з глобальними тенденціями розвитку світової цивілізації, боротьбою за лідерство в неї, так і з домінуючими внутрішніми ситуаціями, що визначають логіку внутрішнього розвитку. Наближення парламентських виборів 2006 року актуалізує осмислення соціального розвитку, стратегічні напрями якого відстоюють політичні партії, виборчі блоки та їх лідери, впливаючи на громадську думку та масову свідомість українців. Мета агітації виборців полягає, з одного боку, у бажанні прийти у парламент, визначити напрями діяльності законодавчої гілки влади та за умовою політичної реформи сформувати уряд, з іншого боку, вибори є своєрідним моментом концентрації соціального капіталу перетворень.

Саме тому проблема кризових явищ управління на сучасному етапі пов'язана вже не просто з пагубними технологіями, але з відсутністю системи єдиних напрямків і обмежень діяльності, визначених і збалансованих на різних рівнях і в різних сферах мірою життя. Люди, що приймають рішення, “не відають, що роблять”, не тільки через відсутність професіоналізму, але і ще через відсутність знання міри життя природи, людини, суспільства. Теорія про те, що “якщо управляти будуть професіонали – усе буде добре”, вірна лише у випадку, коли професіонали обмежують свої рішення триединою мірою життя на індивідуальному, груповому і суспільному рівнях і різних сферах життя. У протилежному випадку методи управління, що використовуються професійно, можуть служити тільки особистим і клановим інтересам, а стосовно іншої частини суспільства або до природи цілком допускається насильство. Сучасний розвиток науки і соціальних технологій дозволяє некрофілам і невротикам, що прагнуть до влади або володіють нею, успішно застосовувати насильство за допомогою психічного і фізичного придушення аж до “технологічних” убивств, у яких уже немає нічого особистого, людина, що заважає, визначається як перешкода, що усувається. Якщо при цьому врахувати рівень знань про управління комунікаціями і просування інформації по ним, технології перекручування інформації і збереження таємниці, то проблема насильницьких технологій набуває особливої гостроти.

Регенерація соціального капіталу після “великого розриву” з традиційними нормами (релігії або ієрархічного устрою) вимагає відтворення за допомогою дискусій, доказів, культурних аргументів або культурних війн [1, 340]. П. Бурдьє виділяє три типи політичного капіталу: той, що заснований на світогляді конфесій; той, що ґрунтується на формалізованих режимах потсмонархічного типу; та позиковий політичний капітал, що спирається на довіру

[2, 208]. Аспект формування довіри до влади широко вивчався Н. Луманом “Довіра і влада”, С. Ліпсетом та У. Шнейдером “Пробоїна у довірі”, Б. Міцтеллом “Довіра у сучасних суспільствах: пошук засад соціального порядку”, П. Штомпки “Довіра: соціологічна теорія” та ін. Проблему політичної довіри вивчали та вивчають відомі українські вчені Є. Головаха, Н. Паніна, А. Ручка, С. Макеєв, І. Мартинюк, Ю. Пахомов, А. Ковальова, О. Кокорська, [3; 4], О. Лисеєнко [5].

Соціальний оптимізм зростає в процесі розвитку й укріплення соціального капіталу в тому ступені, у якому соціальний капітал із потенційного переходить у практичний розвиток міри життя суспільства. Тому проект оптимістичного розвитку з державної політики, як ієрархічного детермінування, розростається до історичного сценарію в умовах цілеорієнтації соціального капіталу у формуванні громадянського суспільства в цілому і мережних структурах зокрема. Це положення є вірним і відносно глобальних процесів, тому у Програмі розвитку ООН у якості трьох основних опор співробітництва визначаються сприяння розвитку, інвестиції у розвиток людини, прибуток від яких вимірюється людським потенціалом; міжнародна торгівля, як каталізатор розвитку людини при обмеженні несправедливого обміну; безпека від використання насильства [6, 2-3; 7, 3].

Невизначеність цілеорієнтованих критеріїв якості життя у суспільній справі призводить до великих помилок у соціальній, економічній політиці, розпорошує людський капітал, деконцентрує соціальну енергію у вирішенні головних питань розвитку.

При використанні цих систем розрахунків, які мають методологічні помилки, відбувається, на думку С.Г. Кара-Мурзи, “ефект Піаже”, втрата принципу збереження величини або кількості, який як інструмент міри “складає необхідну умову будь-якої раціональної діяльності” [8, 118]. Тому порівняння рівня життя відбувалось (а часто-густо і відбувається) за побічними, не життєвоважливими показниками, при зневажанні суспільних амортизаторів. С.Г. Кара-Мурза приводить дуже яскравий приклад: скарги лікаря та вчительки у фільмі “Іронія долі” на маленьку заробітну плату, але ж вони тільки-но безкоштовно отримали квартиру біля метро “Південно-Західної” Москви, яка зараз має ціну – 60 тис. доларів, що є еквівалентом зарплати сучасної вчительки за 100 років. При цьому герої фільму їздять на таксі та літають на літаках, що зараз є дорогим задоволенням.

Іншим недоліком використання лише кількісних показників, без з’ясування сутнісних детермінант якості життя, є відмова від концепції базовості економічної сфери у топіці суспільства, що є, на наш погляд, невірним, тому що добробут суспільства та заможність особистості у кінцевому рахунку базується на праці. В цьому аспекті можна солідаризуватись з В.М. Мініною, що праця є мірою соціальних відносин, головним фактором антропогенезу та ведучою силою всесвітньої історії. Він може бути обмірюваний за допомогою соціального часу, тобто часу, який витрачає суспільство як на відтворення матеріальних умов своєї життєдіяльності, так і на соціалізацію людини, відтворення його соціальних якостей. При цьому співвідношення робочого та вільного часу суспільства визначає структуру добробуту [9, 32-34].

Тому використання окремих макропоказників або мікропоказників часто-густо не враховують або втрачають ідею завзятої праці, вже в цьому знижуючи цінність ідеї добробуту народу.

У цьому контексті доцільним є розгляд зміни структури вартості зробленого сукупного продукту, аналіз якої дуже вдало зробили В.О. Лісічкін та Л.О. Шелєпін. У системі класичного (домонополістичного) капіталізму ще К. Маркс в своєму “Капіталі”, розглянув подвійну природу товару, який, з одного боку, має споживацьку вартість, тобто служить задоволенню тих або інших потреб людини, з іншого, різний товар має загальну міру – вартість (суспільно необхідний робочий час для виробництва цього товару). Вона створюється працею в процесі виробництва та виявляється в процесі обміну, який здійснюється за допомогою грошей. Відбувається стихійне регулювання, встановлення вартості за допомогою ринку. Вартість зробленого сукупного продукту S ділиться на три частини $S = c + V + m$. c – постійний капітал, вартість будівель, обладнання, машин (основний капітал), сировини, палива (допоміжний капітал); V – перемінний капітал – вартість робочої сили; m – прибавочна

вартість, що створюється неоплаченою працею найманих робітників, яка привласнюється капіталістом.

Для класичного капіталізму були характерні свобода ринкових відносин, стихійний характер економічних процесів, що за синергетикою обумовлює створення тимчасових структур з періодичними руйнівними кризами перевиробництва, які неминучі для класичного капіталізму. Постіндустріальне суспільство країн Заходу (для нього використовуються також терміни: інформаційне суспільство, суспільство споживання, сучасний капіталізм) має специфіку, яка пов'язана з виходом на перший план інформації, наука стає безпосередньою виробничою силою, економіка набуває надскладний характер. Основою економіки постіндустріального суспільства стало одержання надлишкової прибавочної вартості, що виникає за рахунок зниження витрат виробництва на окремі групи підприємств. На цих підприємствах час, що витрачається на виробництво продукту, нижче, ніж суспільно необхідний (середній), що визначає вартість (або випускається унікальний продукт). Джерело більш високої продуктивності праці створюється, як правило, за рахунок застосування нових технологій, іноді за рахунок удосконалювання методів організації виробництва. Але, як тільки науково-технічні досягнення стають достатньо широко впровадженими (засвоєними основною масою виробників), надлишкова прибавочна вартість зникає. Вартість суспільного продукту, на відміну від класичної формули, складається вже не з трьох, а з чотирьох складових: постійного капіталу c ; перемінного капіталу V ; прибавочної вартості m ; надлишкової прибавочної вартості m^* . Одержання m^* відбувається за рахунок нестационарного ефекту, тому для одержання постійного прибутку повинні постійно впроваджуватися все нові і нові випереджальні технології. Принцип одержання максимального прибутку на основі надлишкової прибавочної вартості постійно поширюється на всі сфери життя суспільства, тому виникло "суспільство споживання", в якому створюються нові предмети споживання і навіть потреби ("індустрії мод, кумирів, "зірок") [10, 11-15.].

Саме зміна структури вартості зробленого сукупного продукту визначила домінують духовно-культурного та наукового фактору розвитку суспільства, при цьому його основною тенденцією стає конкуренція за якість життя. Ці положення визначають також економічне підґрунтя реалізації людської потреби у самореалізації, або гармонізацію ступенів волі, якщо прийняти класифікацію суспільного прогресу В.М. Мініної. В її концепції виділяється три типи суспільного прогресу згідно трьом ступіням розвитку волі: волі як міри оволодіння стихійними силами природи, волі як міри оволодіння стихійними соціальними силами (соціальної волі) і волі як міри оволодіння людиною власними силами (волі особистості). Відповідно цьому, перший тип прогресу обумовлений в більшій мірі природною детермінацією, другий – соціальною, третій – біосоціальною. Головними факторами соціального прогресу є необоротний характер розвитку продуктивних сил, у якому домінує висхідна лінія (соціальна сутність прогресивних змін в продуктивних силах суспільства складається у вдосконалюванні здатності людини до праці), а також еволюція матеріальної і духовної культури і зростання її ролі в організації соціально-економічного і соціально-політичного життя суспільства [11, 21].

Конкуренція країн у людському розвитку по-суті стає боротьбою за більш високий рівень якості життя, що поступово стає системним критерієм оптимістичної перспективи розвитку суспільства. Всі інші фактори є підсистемними або свідчать про залежність соціальної перспективи від централізму проблеми усталеності суспільства і збалансованості усталеного людського розвитку. Спрямованість і зусилля держави в напрямку оптимістичних соціальних перспектив дають позитивний результат, якщо у результаті основним є підвищення рівня якості життя. У соціальних перспективах України однією з основних проблем залишається проблема убогості і бідності, яка має свою специфіку та визначає диспропорції у розвитку балансу якості життя між різними верствами населення або відсутність концентрації соціального капіталу у напрямку соціального розвитку суспільства.

Працьовитість, дисциплінованість, освіченість українських людей відзначають практично всі іноземні інвестори в якості переваг української економіки [12]. Проблема

бідності в Україні викликана нерівністю прибутків і відсутністю закріплених законодавством можливостей збільшення прибутків при посиленій праці і високому рівні освіти. Ці проблеми визначені не стільки “тіньовою економікою”, скільки відсутністю продуманої фіскальної і соціальної політики держави. Порівняльний аналіз приводить до висновку про те, що бідними в Україні сьогодні є більш 30% населення. Так, якщо рівень бідності серед родин із 1 дитиною складає 28,3%, серед родин із 2 дітьми – 32,1%, із 3 дітьми – 38,4%, то серед родин із 4 дітьми він підвищується до 56,5%, а серед родин із 5 і великою кількістю дітей – до 80,4% [13, 76]

Існування в Україні великого прошарку бідних людей збільшує значимість проблеми безпеки життя людини, зростання злочинності і безпеки громадського життя України. У певних умовах ця інертна до іновацій сила може стати смертоносною для суспільства у руйнівному бунті під гаслом “грабуї нагробоване”. Бідність і убогість знецінюють в мірі життя рівні здійснення і реалізації здійсненого. Люди, що знаходяться на грані біологічного виживання, знижують значення душевних і духовних цінностей. Отже, душа і дух великої частини народу є нерозвиненими, а, виходить, життя України не може вважатися цілісним і наповненим. Але бідність і убогість – це ще не показник бездушності і бездуховності. Якщо відбудеться об'єднання найбідніших прошарків у боротьбі за права людини, існуюча структура суспільства зазнає серйозного руху соціального опору з можливою деструкцією віджилих форм соціальної структури. Але соціальний опір може перетворитися не тільки в творчу силу, що враховує міру життя людей, але і прийняти руйнівну форму, якщо міра життя буде руйнуватися.

Програма “Боротьби з бідністю” вимагає не тільки ефективного механізму соціальних протиаг диференціації населення (реформування пенсійної реформи й адресної допомоги), але і зміни податкового законодавства до людей діяльним і здатним вирватися з бідності. Крім того, зниження можливості навіть до простого відтворення населення України через загрозу убогості і бідності приводить до зниження трудових ресурсів і несприятливого демографічного співвідношення працездатних – непрацездатних, з переважанням людей пенсійного віку у результаті. Саме тому необхідний перехід від соціального забезпечення пільгових категорій населення до соціального інвестування і створення умов праці пільгових категорій із спрощеною системою підприємництва. У протилежному випадку споживче ставлення не просто підриває бюджет держави, але і стримує темпи росту.

Проблема бідності підсилює процеси депопуляції, викликані падінням народжуваності і значним збільшенням смертності. Населення України тільки за 1991-1997 роки зменшилося на 1487,5 тис. люд. У результаті зовнішньої міграції втрачено 450,7 тис. люд. Знизилася середня тривалість життя у чоловіків на 4,9 років, в жінок – на 2,6 років. Демографічна ситуація обумовлена глибокими деформаціями в житті суспільства, вона являється наслідком кризового стану основних сфер, порушенням узгодження в їхньому функціонуванні і розвитку. У результаті суспільство втрачає здатність до самостійного відтворення населення в необхідній кількості і якості [13, 16]. Ця тенденція досі не зупинена. Так, зниження населення у Запорізькій області на 140 тис. чоловік у 2004 році визначило розробку проекту виведення області у 2005-2006 роках з позакатегорійної системи фінансування, що означає зниження заробітної плати бюджетникам від 60 до 100 грн., тобто відбувається “ланцюгове погіршення” найбільш вразливих верств населення, які, до того ж, працюють на державу.

“Суспільна справа” України має бути цілеспрямована на зниження рівня бідності населення і виступати одним із найважливіших критеріїв розвитку міри життя України. Вирішення проблеми бідності є вирішенням оптимального співвідношення політики соціального захисту – субсидіарності – стимулювання підприємницької активності, як важливої складової “спільної справи”. При цьому основною умовою формування оптимального співвідношення є формування сприятливого економічного клімату в сфері промислової і підприємницької зайнятості населення, державного вирівнювання в оплаті праці бюджетників, без завищеного рівня податків і дискримінації з боку фіскальних і контролюючих органів.

Потенціал суспільства, як сукупність матеріальних та духовних сил держави та суспільства залежить від багатьох факторів, але, перш за все, від концентрації соціального

капіталу. Нажаль, максимальний потенціал суспільства виявляється лише в екстремальних для життя суспільства умовах, наприклад, у вітчизняній війні, коли існує концентрація зусиль керівництва держави та військ, народу в цілому. Тому максимальний потенціал суспільства досліджувався військовою наукою. У контексті концентрації соціального капіталу в опорі агресору у військовій науці виокремлюють наступні складові. Потенціал бойовий, сукупність матеріальних та духовних факторів, які визначають стан армії та флоту, та їх здатність виконувати завдання, що стоять перед ними – важливі складові військового потенціалу. Головними елементами його є оснащеність армії та флоту, рівень бойової майстерності та стан морального духу. Високий рівень бойового потенціалу представляє собою міцний сплав високої технічної оснащеності, військової майстерності та непереборного морального духу. Потенціал бойовий є можливістю держави утримувати та вдосконалювати збройні сили, підвищувати їх боездатність, поповняти навченими кадрами, забезпечувати сучасною зброєю та військовою технікою, всіма видами постачання у мирний та воєнний час. Оскільки бойовий потенціал не є величиною постійною, він залежить від багатьох показників – чисельності особового складу, його морально-політичної, психологічної, загальноосвітньої, військової, військово-технічної підготовки, польової, морської та повітряної виучки, кількості та якості зброї, ступеню забезпеченості матеріально-технічними засобами, рівень розробки воєнної доктрини та військової теорії, їх відповідність вимогам воєнної практики, підготовленість командних кадрів, рівень бойової готовності збройних сил, мобілізації резервів та мобілізаційних можливостей держави.

Соціальний потенціал – стан та рівень розвитку соціальної структури та відносин суспільства, що обумовлює можливість та здатність держави вирішувати завдання, що стоять перед нею. Включає всю сукупність відносин між класами, суспільно-політичними організаціями та соціальними групами, націями, народностями та інше. Велике значення має суспільна активність людей, особливості функціонуючих соціальних інститутів, тенденцій політичного та культурного розвитку, образ життя тощо. Потенціал соціальний виявляється у здатності існуючої суспільно-політичної системи створювати умови – сприятливі або несприятливі, – для формування та функціонування всіх інших потенціалів, що складають міць держави.

Економічний потенціал – можливість держави забезпечувати матеріальні потреби життя та розвитку суспільства, а також виробляти все необхідне на випадок війни. Сукупність таких можливостей визначається соціально-економічним та політичним ладом суспільства, наявністю людських, трудових ресурсів та рівнем їх підготовки, наявністю сировинної бази, ступенем розвиненості промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, матеріальними запасами та резервами, а також рівнем розвитку науки та техніки. В цілому економічний потенціал виражається в обсягу національного багатства, сукупності суспільного продукту, рівні та обсягу виробництва, темпах та можливостях його росту, а також у можливості мобілізації засобів та ефективного перерозподілу в інтересах вирішення завдань, які стоять перед суспільством. Морально-політичний потенціал – духовні можливості населення країни, які визначені ступенем політичної та моральної свідомості народу та можуть бути перетворені у фактор досягнення соціальних, економічних, політичних та військових цілей. У військових відносинах морально-політичний потенціал знаходить своє вираження у здатності та готовності народу та армії витримати всі іспити війни, мобілізувати всі сили для досягнення перемоги. Науковий потенціал – можливість науки ефективно вирішувати поточні та перспективні завдання, що встають перед суспільством. Він характеризується рівнем розвитку науки, її зрілості, організаційної готовності до вирішення завдань, що виникають, а також забезпеченістю відповідними кадрами, інформацією та матеріально-технічними засобами [14, 581].

Інформаційна цивілізація внесла суттєві зміни в структуру потенціалу суспільства, оскільки часто-густо на перший план виходить інформаційна війна, метою якої є знищення або послаблення потенціалу інших держав, або використання їх потенціалу собі на користь. Інформаційна війна використовує, перш за все, надлишкову прибавочну вартість для впливу через систему управління, науковий потенціал на морально-політичну та економічну складову

суспільного розвитку. При цьому актуалізується проблема мобілізації потенціалу в ситуації деконцентрації та децентралізації економічного та політичного розвитку. Тому єдність суспільної ідеї та суспільної справи з постійно зростаючим добробутом населення, якістю життя є нагальною потребою соціального розвитку України.

Сучасній Україні вже не достатньо оволодіння своїм економічним, політичним і соціальним “тілом”, як уміннями виживати (обмежувати або нейтралізувати деструктивні процеси руйнування суспільства) і ефективно управляти процесами обміну речовиною, енергією й інформацією. Україні, що прогресивно розвивається до повноти буття, необхідне душевне відношення до себе й інших на особистому, сімейному, організаційному, державному, суспільному рівнях. Зараз необхідна практика набуття духовного досвіду, створення довіри держави до свого народу, практичне ствердження держави для свого народу у реалізації державними органами цінності життя, його душевної і духовної повноти. Цінності реалізації здійснення суб'єкта опосередковано залежать від розвиненої або нерозвиненої системи цінностей здійснення [15]. Але визначальною у реалізації являється сила духу. В свою чергу, сила духу залежить від життєвості цінностей і цілей, що втілюються й орієнтуються цінностями душевного і духовного справдження. Без орієнтації цінностей здійснення державна система може бути ефективною і діючою, але тільки для інших, приватних або далеких від розвитку суспільства інтересів.

Змістовний оптимізм народу України в проекті соціальних перспектив означає наближення до погодженості в єдиній системі цінностей існування, здійснення і реалізації справдженого. Оскільки змістовний оптимізм і змістовний песимізм не є щось дане раз і назавжди, але являється нескінченним процесом узгодження життя (у його спільному потоці біологічного і соціального життя), кожне покоління приречене стверджувати своє розуміння міри життя і її основних цінностей, удосконалюючи механізми взаємодії людини зі світом. Тільки від розвитку життя народу України повинні залежати пріоритети, поставлені державою.

Центральним критерієм повноти і зв'язаності “української ідеї” з єдиною “суспільною справою” є триєдність загальнолюдського (універсального, загальнопланетарного) блага – блага для України, що перевищує всі особисті інтереси – благо для конкретної людини, в одушевленому й одухотвореному житті, що втілює щоденно кожен свідомий громадянин, зворотнім зв'язком якої є зростання рівня якості життя.

Зростання рівня якості життя пов'язане, по-перше, з підвищенням кількості та якості праці, її ефективності, продуктивності та творчості, впливу результатів праці на добробут людини, по-друге, з таким співвідношенням праці та вільного часу, яке є достатнім для відновлення соціальної енергії та сил, творчості, розвитку сім'ї, по-третє, з біологічним, психічним, та соціальним (моральним, душевним та духовним) здоров'ям, доступності, якості та забезпеченості охорони здоров'я; по-четверте, з розвитком соціального капіталу, який базується на підвищенні рівня соціального потенціалу країни, на творчості (як способу існування та здійснення дійсного гуманізму, міра буття особистості [16, 341-342]), взаємопідтримці, солідарності, взаємодопомоги у труднощах; по-п'яте, доступності сфери споживання, як перевищення рівня “корзини споживання” до рівня достатнього для задоволення душевних та духовних потреб, а не тільки мінімуму виживаності, та подоланні бідності та злиденності; по-шосте, постійне зміцнювання суспільних систем цінностей та моральних норм, як основи соціального розвитку у єдності “суспільної ідеї” та “суспільної справи”, непохитності українського духу.

Втілення критерію підвищення рівня якості життя, повноти життя та добробуту України вимагає виявлення блага як сенсу існування української держави заради людського розвитку, усвідомлення сенсу життя кожної людини, родини в межах сенсогенезу України, а також пошук “української мрії”, як необхідності пошуку сенсу в житті.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Фукуяма Ф. Великий разрыв / Ф. Фукуяма; Пер. с англ. Под общ. ред. А.В. Александровой. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2003. – 474 с.

2. Бурдые П. Социология политики. Пер. с фр. / Сост., общ.ред. и предисл. Н.А. Шматко. М.: Socio-Logos, 1993. - 336 с
3. Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг. / За ред. д.е.н. В. Ворони, д.с.н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2003. – 684 с.
4. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття. Колективна монографія / Під ред. М.О. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 1999.
5. Лісеєнко О. Динаміка політичного капіталу в Україні // Політичний менеджмент. 2005. – №1. (10). - С.90-96.
6. Human Development Report 2005. International cooperation at a crossroads: Aid, trade and security in an unequal world. Published for the United Nations Development Programme (UNDP). – New York: Copyright, 2005. – 373 S.
7. Доклад о развитии человека 2005. Международное сотрудничество на перепутье: Помощь, торговля и безопасность в мире неравенства. / Пер. с англ. – М.: “Весь мир”, 2005. Опубликовано для Программы развития Организации Объединенных Наций (ПРООН).- 416с.
8. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. – К.: Оріяни, 2003. – 500 с.
9. Минина В.Н. Методы социального программирования: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1999. – 60 с.
10. Лисичкин В.А., Шелепин Л.А. Третья мировая (информационно-психологическая) война. – М.: Институт социально-политических исследований АСН, 1999. – 304 с.
11. Минина В.Н. Методология социального программирования. Специальность 22.00.08 – социология управления. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора социологических наук. – СПб., 1999. – 36 с.
12. Мьоллерс Ф. Прямі іноземні інвестиції в Україну – Реальний життєвий досвід // Україна на роздоріжжі. Уроки з міжнародного досвіду економічних реформ / За ред. Зіденберга А. і Хоффманна Л. – К.: Фенікс, 1998. – С. 141-170.
13. Україна. Людський розвиток. Звіт 1999 р. – К.: ПРООН, 2000. – 96с.
14. Военный энциклопедический словарь / Председатель Главной редакционной комиссии Н.В. Огарков. – М.: Воениздат, 1984. – 863с.
15. Лукашевич Н.П. Теория и практика самоменеджмента: Учеб. Пособие. – 2-е изд., испр. – К.: МАУП, 2002. – 306 с.
16. Новиков Б.В. О гуманизме и антигуманизме. – К.: ІВЦ “Політехніка”, 2001. – 378 с.

В.В. ГЛАЗУНОВ

ТРАНСФОРМАЦИЯ БОГАТСТВА И РАЗВИТИЕ ФЕНОМЕНА ОЛИГАРХИИ В ПОСТИНДУСТРИАЛЬНУЮ ЭПОХУ

В условиях становления и развития демократии происходят соответствующие изменения во всех сферах жизнедеятельности общества. В социальной сфере изменения касаются, прежде всего, системы социальных ценностей. Одну из основных позиций в этой системе занимает ценность социального мира, а вместе с ней и жизни, сохранение которой становится основной общечеловеческой ценностью. Однако следует заметить, что проблема сохранения и стабилизации социального мира во многом зависит от общественной оценки другого системного феномена – системы производства, накопления и распределения богатства. Именно эта область является предметом повышенного социального внимания и действия морали, точнее - той части указанного регуляторного института, которая базируется на восприятии и осознании социальной справедливости.

Именно к социальной справедливости, в конечном счете, апеллирует политическая элита конкретных государств, предлагая массам ту или иную модель отношения различных групп к национальному богатству: его производству, накоплению и распределению. В частности, в настоящее время доминируют две парадигмы (модели) построения демократии: социалистическая и либеральная, которые предполагают принципиально различное отношение к богатству [1, 26-33]. Реализация на практике крайних моделей указанных